

1

“CAELIUS SAVUNMASI” ÜZERİNE

GÜNGÖR VARINLIOĞLU

“Caelius savunması” (Pro Caelio) Cicero’nun en canlı, en renkli, en ilgi çekici konuşmalarından biri, belki de başta gelenidir. Yazarın, kuşkusuz, sonradan düzelterek yayımladığı yapıt, hukuk açısından önemli bir belge olduğu gibi, tarihsel ve toplumsal bir değer de taşımaktadır.

Caelius davası mahkeme dosyası şöyle özetlenebilir:

Gün: İ.Ö. 4 Nisan 56

Davacı: L. Sempronius Atratinus

Davacı yardımcıları: L. Herennius Balbus, P. Clodius

Davalı: M. Caelius Rufus

Avukatlar: M. Crassus, M. Tullius Cicero

Yargıç: Cn. Domitius Calvinus

Dava konusu: Eylemsel durum yaratma

Bu sırada iki soruşturma vardır; quaestio de vi (eylemsel durum yaratma) yargıç M. Aemilius Scaurus’a, quaestio de ambitu (seçim hilesi) yargıç Cn. Domitius Calvinus’a düşmüştür. Ancak, bu iki yüksek görevli birbirinin yerini almıştır. Scaurus’un sağlık durumu ileri sürül-müşse de, görev değişimi senatoca sağlanmış olmalıdır.

Davacı L. Sempronius Atratinus çok gençtir. L. Calpurnius Bestia’nın oğludur. Kendisini oğul olarak üzerine geçiren kimsenin adını almıştır. Delikanlı, babalığı L. Sempronius Atratinus ile Caelius’un ilişkilerindeki bozukluk yüzünden bu mahkemeyi açmıştır.

Davanın kahramanı üzerine yeterli bilgimiz vardır. Marcus Caelius Rufus İ.Ö. 85 yılında doğmuştur. Romalı bir athl olan babası oğlunun yetişmesi için parasını esirgememiş, ona gerekli öğrenimi yaptırmış, ‘toga virilis’ adı verilen erkeklik çağına erişmenin simgesi giysisini giydirdikten sonra, zamanın ünlü söz ustaları olan Cicero ile Crassus’tan ders aldirmiştir. Bu öğrencilik yılları 66-63 arasında olmalıdır. Bu yıllar Cicero’nun birbiri ardından savunmalar yaptığı, söylevler verdiği yıllardır. Gene bu dönem Catilina’nın devlete karşı birtakım tasarılarını gerçekleştirme yolunda adım adım ilerlediği dönemdir. Catilina, herkese

benzemeyen, kendine özgü bir kişiliği olan, olağanüstü sağlam, dayanıklı ve kafaca güçlü bu ilginç adam, gerek davranışlarıyla, gerekse sözünün inandırıcılığıyla gençleri kendine çekmiş, çevresine toplayarak etki alanına almıştı. Senatoya karşı halkı savunduğu, varlıklılara karşı yoksulları tuttuğu için, kısacası güçlüye karşı güçsüzün koruyucusu olarak, kamu düzenini ya da özel durumunu beğenmeyenleri kendine bağlamıştı. Caelius başlangıçta Catilina'cılar arasına girmemişken, 63 yılında hem Cicero'nun hem de Catilina'nın konsüllüğe adaylıklarını koyması üzerine, ikincisinin yanında yer almıştır.

Caelius gene de Cicero'yla bağlarını koparmamış olsa gerektir. 63 yılı konsülü Cicero'nun ise çözüm bekleyen kamusal ve kişisel işleri varken, söz sanatına ayıracak zamanı yoktu. Devletin başındaki en büyük dert Catilina ve adamlarının açmaya çalıştıkları dertti. Bu girişim kısa zamanda bastırılmış, clebaşılar öldürülmüş, 62 yılının ocak ayında hepsi kesin yenilgiye uğratarak Catilina'nın savaş alanında cansız düşmesiyle tehlike son bulmuştur. Caelius bütün bu olaylardan yakasını kurtarmasını bilmiştir. Üstelik Afrika'ya yönetici olarak atanan Pompeius Rufus'la birlikte gitmeyi başarmıştır. İşin ilginç yanı bu kamu yüksek görevlisinin tertipçilere karşı bir ordunun önderi olmasıdır. Demek, Caelius dönüşler yapa yapa yükselme çabasındadır. İ.Ö.59 yılında Roma'ya çok iyi bir referansla dönmüştür. Böylece zamanında forum çekişmelerinin içine girmiş, bunun gereği olarak, kendini göstermek amacıyla Cicero'nun 63 yılı konsüllük arkadaşı Gaius Antonius Hybrida'yı zimmetine para geçirmekle suçlamıştır. Bu konuda adını duyurmak için, önüne bulunmaz bir fırsat çıkmıştır: Antonius'un Makedonya'da yaptığı birtakım yolsuz işlemler söz konusudur. Davada Cicero ile Caelius -öğretmenle öğrencisi- karşı karşıya gelmişlerdir. Caelius sanığı çok aşağılayıcı bir konuşma yapmış, üstelik yabana atılmayacak bir sonuç almıştır: sanık sürgüne gönderilmiştir. Artık Caelius'a ikbal yolu açıktır. Ne var ki, aşk bu yolda yürümesine engel olmuştur.

Caelius'un, gözleri üzerine çeken bir görünüşü vardı: uzun boylu, yakışıklı bir gençti; usuna diyecek yoktu. Dans etmesini, şakalı söz etmesini bilen, yaşadığı döneme ayak uydurmuş biriydi. Baba evinden ayrılarak Palatium tepesi üzerinde bir eve yerleşmişti; burası hem Clodia'nın evine hem de foruma yakındı (Cicero "Caelius savunması"nda onu çeken şeyin 'forum' olduğunu söyleyecekti ister istemez, "Clodia'nın büyüü" diyemezdi ya..) Caelius işte bu sırada mahkemeye verilmiştir.

Ona yüklenen suçlar şunlardır: Nâpoli'deki başkaldırmaya katılma, Palla adında bir kadının mallarını üstüne geçirme, kral Ptolemaios'un elçilerine kötü davranma, bunlardan Dion adlı birinin öldürülmesi olayına karışma, bunun için Clodia'dan para çekme, sonra Clodia'yı zehirlemeye kalkışma. Cicero bunların hepsini yalanlayarak ustaca bir savunmayla sanığı yargıdan kurtarmıştır. Caelius bu minnet borcunu soylular partisine bağlı kalarak ödeyecektir. Ancak, bu bağlılık pek uzun sürmemiştir. Caelius 51 yılında halkçı Caesar yanlısıdır; sonradan ise yaptığının karşılığını bulamadığını düşünerek ondan ayrılmış, Caesar'la Pompeius arasında iç savaş sürerken, Milo'yla birlikte İtalya'yı ayaklandırma eylemini başlatmak istediği sırada, 48 yılında ne olduğu bilinmeyen kavgalarda, 37 yaşındayken ölmüştür.

M. Caelius Rufus, zamanının siyasal yaşamında adı çok geçen kişilerden biriydi. Praetor'luga dek yükselmiştir. Çabuk kavrama ve güzel konuşma yeteneğiyle söylevlerinde başarılı sonuçlar almıştır.

Boissier onu “canlı alay gücü olan, gözünü budaktan esirgemez, sonu belirsiz işlere uluorta atılan” biri olarak betimlemekte, buna bol para harcadığını, çevresinde her zaman dost ve korunuklar bulunduğunu eklemektedir.

Caelius davası Roma'da cumhuriyet dönemi sonuna yaklaştığı sırada, imparatorluğun kuruluşuna 25 yıl kala, bozuk başkent toplumunda bir oç alma davasıdır. Caelius bir süre önce Atratinus adlı, Cicero'nun da dostu olan birini suçlamış; ne var ki, sanki sonunda temize çıkmıştır. Bu kez, Caelius'u davalının edinme oğlu “lex Lutatia”ya (İ.Ö. 78 yılında çıkarılan ayaklanmaya karşı bir yasa aykırı olarak davranışa geçmekle suçlamıştır.

Bu suçlamada iki kardeş ise karışmıştır: Clodia suçlamaya ön ayak olmuş, halk temsilcisi Clodius ise yardım etmiştir.

Yaşadıkları çağda adlarını duyuran bu iki kardeş, Clodia ile Clodius, ‘gens Clodia’ diye tanınan soylu bir ailenin üyeleri, 79 yılı konsülü Claudius Pulcher'in çocuklarıydı. Clodia İ.Ö. 95 yılında doğmuş, 62'de gene bu aileden Quintus Metellus Celer'le evlenmiştir. Kamu yüksek görevlisi olan kocası 60'ta konsül olmuştur. Clodia eski çağ yazınına güzel, şuh, başıboş, gününü gün eden, yaşamın tadını çıkaran bir kadın olarak geçmiştir. Daha kocasının sağlığında Catullus'la kaçamaklar yaptığı anlaşılmaktadır. Ozan onunla ilişkilerini, 'Lesbia' takma adından yararlanarak, olduğu gibi gözler önüne sermiştir. Catullus onun pek çok aşık

değiştirdiğini söylemiş, bunlardan kimilerini açıklamıştır. Celtiberia'lı diye eğlendiği Egnatius böyle biriydi. Ozan, sevgilisini elinden alan M. Caelius Rufus'a bir yerde Caelius, iki yerde de Rufus adıyla duyduğu kızgınlığı, kıskançlığı belli etmiştir.

Caelius, bir bilsen,
ne yapıyor benim Lesbia'm,
hani o Lesbia,
Catullus'un biricigi,
kendisinden de,
bütün yakınlarından da çok sevdiği,
o Lesbia işte
cinsel isteğini doyuruyor şimdi
Remus'un yüce ruhlu torunlarının
dörtüyl ağzlarında, ara sokaklarda. (58. şiir)

Catullus'un 69. ile 77. şiirlerinde çattığı Rufus gene bu adamdır.

Quintus Metellus Celer'in öldüğü 59 yılında Clodia'nın Caelius'la yaşadığı bilinmektedir. Bu yakınlık iki yıl sürmüş, 57'de Caelius onu bırakmıştır. Bu nedenle ertesi yıl açılan davada Clodia'nın parmağı olduğu görüşü benimsenmiştir. Davanın sonuca bağlanmasıyla birlikte Clodia'nın adı siyasal yaşamdan silinmiştir.

Clodia'nın okur yazarlardan oluşan bir çevresi vardı. Devlet adamı Asinius Pollio, ozan Catullus, Helvius Cinna, Calvus onun dostları arasındaydı. Bornecque bu olguyla Cicero'nun çizdiği Clodia portresinin bağdaşmadığını ileri sürmüştür. Hele Cicero'nun kendisi de bu toplantıları hiç kaçırmamışken, onuu çizgilerinde birtakım sapmalar ve abartmalar aramak gerekmektedir. Bornecque "Clodia serbest bir kadındı, olgun, akli başında kadın ve dul kadın olarak zevkine düşküdü" demekle doğru bir görüşe varmıştır.

Öbür kardeş Appius Clodius Pulcher İ.Ö. 92-52 yıllarında yaşamıştır. Kamu işlerine girmiş, yüksek görevler elde etmiştir. Halk sınıfına geçmiş, sonra da temsilci olarak halkın yararına çalışmıştır. 'Plebs urbana' denilen kentin kabadayı takımına geniş ölçüde önderlik etmiştir. Praetor adayı olduğu sırada, 52 yılında soylular sınıfından Milo'nun adamlarınca öldürülmüştür. Clodius ile Cicero'nun arası hiç bir zaman iyi olmamıştır. Bu düşmanlık oldukça eskilere gitmektedir. Cicero, Clodius'u ilk kez 65 yılında Catilina'yla birlik olmakla suçlamış, 61'de ise Bona

Dea bayramında kadın kılığına girmesinden ötürü, tanıklığıyla ona ölüm-cül biçimde vurmuştur.

Caelius davası “quaestio perpetua” denilen sürekli mahkemede görülmüştür. Bu mahkeme devlete karşı işlenmiş suç eylemlerine bakardı. Gnaeus Domitius Calvinus’un yargıç olduğu davada tanık olarak çeşitli kimseler dinlenmiştir. Duruşmada sanığın annesi ve babası da bulunmuştur. İlk konuşmayı Marcus Caelius Rufus yapmış, arkasından Crassus onu üç noktada savunmuş, Cicero ise konuyu toparlamıştır.

Soruna devletin güvenliğini tehlikeye düşürebilecek bir görünüm vermek amacıyla, davanın bir bayram günü ele alındığına ilgiyi çekerek sözlerine başlayan Cicero daha sonra, Caelius’u yasal yetkiyle kovuşturarlardan sanığın istediği gibi yaşantısını diline dolması nedeniyle özellikle dostu L. Herennius Balbus’a seslenmiştir. Buradan, Caelius’a yapılan Clodia’ya ilişkin suçlamaya geçmiş, bu konu üzerinde durmuş, başlıca iki olayı, para alma ile zehirlenme girişimi olayını işlemiştir.

Savunma iki ana bölümden oluşmuştur: Clodia’yı suçlama, Caelius’u savunma. Clodia gibi adı çıkmış, Caelius’un kendisini bırakmasından öç almak için ne yapacağını şaşırmuş bir kadının tanıklığını geçersiz sayma gereğini belirtmiştir. Gerçekte konuşmasını yaparken, elle tutulur kanıtlar ileri sürmekten çok Clodia’yı iğnelmek, ona taş atmak yolunu tutmuştur. Sözü Clodia’nın Caelius’la ilişkisi üzerinde döndürüp dolaştırmıştır. Bu konuda aileden iki kişinin ağzından konuşmuştur; ilkin İ.Ö. IV. yüzyılda yaşamış olan Appius Claudius Caecus’un, sonra Clodia’nın küçük kardeşinin ağzından. Appius Claudius Caecus dürüst, haksever bir insan olarak, yoksul halkın ve devletin yararına yaptığı işlerle, yerli yerinde davranmış ve kararlarıyla Roma’nın ilk tanınan kişiliğidir. Onun önemli bir yanı da Romalı ilk yazar olmasıdır. Clodia’nın küçük kardeşi ise gününün koşullarına uygun bir delikanlıdır. Cicero böyle birbirinden çok değişik yapıda iki erkeği seçmekle Clodia’yı küçük düşürmeye çalışmıştır. Birincisi ağır sözlerle karşısındakini ayıplamış, ikincisi ise konuşmasıyla Clodia’yı –bilmeden– gülünç duruma düşürmüştür. Cicero yalnız Clodia’yı değil, çevresini de kötü bir biçimde sergilemiştir. Caelius’un bu kadınla ilişkisini gençliğin olağan ve doğal bir yanlığı olarak göstermiş, bir de Caelius’un bu ilişki yüzünden kendinden hiç bir şey yitirmemiş, tersine içinde üstüste başarı kazanmış olduğunu belirtmiştir.

Caelius'un, genel çizgilerine bakılırsa, pek iyi özellikleri olmadığı anlaşılmaktadır. Cicero, kuşkusuz, bu savunmayı eski öğrencisini kurtarmak için değil, Clodia aracılığıyla can düşmanı Clodius'a vurmak için yapmıştır. Demek ki, Cicero konuşmasını toplumsal kurallara aykırı olmadan yaşayan Clodia'nın Caelius'la ilişkisi üzerinde toplamış, bununla ilgili ne varsa ana dokunun içine serpiştirmiştir. Clodia'yı karalayarak, kötüleyerek, aşağılayarak Caelius'u temize çıkarma yolunu tutmuştur.

Hatip konuşmasını şöyle bitirmiştir: Caelius gerek ailesine, gerekse devlete yararlı işler görecektir. Yargıçlar karar verirken, sanığın gençliğini, bu duruşmayı dinleyen babasının yaşlılığını göz önünde bulundurmaldırlar.

Cicero dil ve anlatım inceliğini de baştan sona koruyarak güzel ve etkili bir konuşma yapmış, Caelius'un oy birliğiyle aklanmasını sağlamıştır.

"Caelius savunması" gerçekte Roma'daki sınıf kavgasının somut bir görünümünü vermektedir. Soylular partisi 'optimates' bu davada halk partisi 'populares'i halk temsilcisi Clodius'un kardeşi Clodia'nın kişiliğinde hırpalayarak yenik düşürmüştür.

Aşağıda Cicero'nun bu yapıtımdan Clodia'yla ilgili en önemli kesimin çevirisi bulunmaktadır. Parça Türkçeye aktarılırken, "M. Tulli Ciceronis Orationes (Pro Sex. Roscio, De imperio Cn. Pompei, Pro Cluentio, In Catilinam, Pro Murena, Pro Caelio), recognovit brevique adnotatione critica instruxit Albertus Curtis Clark, Oxford" adlı kitapta ki metne bağlı kalmıştır.

Cicero, Pro Caelio, XIII-XVI.

XIII. Demek ki, biri altınla, öbürü zehirle ilgili olmak üzere iki suçlama var: bunlarda hep o bir tek kişinin adı geçiyor. Söylediklerine göre, altın Clodia'dan alınmış, zehir ise Clodia'ya içirilmek üzere aranmıştır. Bütün öbür dedikodular suçlama değil, sataşmadır, kamu mahkemesinden çok, çirkin bir kavgaya uygun düşer. "Zampara, utanmaz herif, oy avcısı" sözleri suçlama değil, düpedüz sövüp saymadır. Nitekim suçlamaların en ufak bir temeli, en ufak bir dayanağı yok: kızgın bir suçlayıcının ağzından hiç bir inandırıcılığı olmadan, düşünceci çıkış sözler. 31. Bu iki suçlamanın kaynağını görüyorum, kıskırtıcısını görüyorum, kesin olarak bir ad ve bir baş görüyorum. Caelius'a altın gerekti, kalktı bunu Clodia'dan aldı, tanıksız aldı, istediği kadar uzun

süre elinde tuttu. İşte benzeri kolay kolay bulunmaz bir içli-dışlılığın en büyük belirtisi. O, bu kadını öldürmek istemiş; zehir aramış, adamlarını kışkırtmış, sulandırıp içilecek duruma sokmuş, yerini de saptadıktan sonra, getirip koymuş. Şimdi geriye baktığımda, çok acı bir ayrılma sonucu doğmuş olan büyük bir kin görüyorum.

Sayın yargıçlar, bu davada yalnız soylu değil, üstelik belli bir kadın olan Clodia'yla bizim bütün işimiz: onunla ilişkili olarak söyleyeceğim her söz ancak ve ancak suçlamayı ortadan kaldırır. 32. Ne var ki Gnaeus Domitius, şu sendeki üstün görüş keskinliğiyle anlıyorsun ki, sorun yalnız onunla bizim aramızdadır. Bu kadın Caelius'a borç altın verdiğini söylemiyorsa, onu kendisini zehirlemeye kalkışmakla suçlamıyorsa, evli bir bayan için kadın kutsallığına aykırı deyimler kullanmamız yakışıksız oluyor. Yok böyle değil de, bu kadın bir yana bırakılınca, Caelius'u topa tutmak için bu adamlara ne bir suçlama ne de gerekçe kalmıyorsa, biz savunuculara onun üzerine çullananları savuşturmaktan başka ne düşer? Bu kadının kocasıyla -kardeşi demek istedim, nedense hep şaşırırım burada- benim aramda düşmanlık olmasaydı, tutumum daha sert olurdu. Şimdi ise ölçülü davranacağım, görevimin ve davanın gerektirdiğinden ileri gitmeyeceğim: çünkü kadınlara hiç bir zaman düşmanlık etmeyi usumdan geçirmedim; hele böyle herkesçe bir adamın düşmanı değil, her zaman her adamın dostu diye bilinen bir kadına hiçbir zaman. XIV. 33. Gene de, söze başlamadan önce, kendisiyle sert bir biçimde, üst perdeden ve atalarımızın ağzından mı, yoksa sevecenlikle, yumuşak ve incelikle mi konuşmamı yeğlediğini öğrenmek istiyorum. O, sert yol ve yöntemi seçerse, onun hoşuna giden şu yeni bitme sakallılardan değil de, eski heykellerde, ölümlerimizin maskelerinde gördüğümüz hani o gür sakallılardan birini yeraltından çağırmağımı ki, kadına ağzının payını versin ve diyelim ki kadın bana kızıp köpürdü, o zaman sözü benim yerime o alsın. Kendi ailesinden böyle biri, hem de o ünlü 'Kör' çıkıp gelsin; onu görmeyeceği için, en küçük acı duymayacak. İşte bu adam çağrımıza uyarsa, bakın tıpkı şöyle davranıp şöyle konuşacak: “Caelius gibi körpe bir delikanlıyla, bizden olmayan biriyle senin ne işin var, bayan? Neden altın verecek ölçüde onunla içli-dışlı oldun, sonra da seni zehirlemesinden korkacak ölçüde ona düşman kesildin? Babanın konsül olduğunu görmemiş miydin? Amcanın, büyükbabanın, dedenin, atanın, onun babasının konsüllük yaptığını işitmemiş miydin? 34 Sonra, bilmiyor muydun ki, çok ünlü, yiğit ve yurtsever bir erkek olan Quintus Metellus'la sen evleneli ne olmuştu? O Metellus ki, evden di-

şarı adımını attı mı, nerdeyse bütün yurttaşları erdem, ün, saygınlık bakımından gölgede bırakırdı. Sen çok iyi bir soydan gelip çok tanınmış bir aileye gelin gitmişken, nasıl oldu da, Caelius senin böylesine yakınım oldu? Canından, kanından biri mi o, akraban mı, kocanın dostu mu? Hiçbiri değil. Gözü dönmüş bir tutkudan başka ne peki senin bu davranışının nedeni? Soyumuzdaki kahramanların maskeleri seni etkilemediyse, hiç değilse, benim çocuklarım, örneğin o ünlü Quinta Clodia ya da babasını zafer töreni sırasında kucaklayıp düşmanı halk temsilcisinin arabadan alıp sürüklemesine engel olan o Vesta rahibesi Clodia senin içinde erdemiyle evimizi süsleyen kadınlarla yarışmak duygusunu uyandırmıyor muydu? Nasıl oldu da sen babanın, atanın erdemlerini bırakıp kardeşinin kusurlarından etkilendin? Benden başlayarak erkeklerinki şöyle dursun, kadınların bile erdemi anılmıştır. Sen her gün en utanmasızca aşk anlaşmaları yapasın diye mi ben, Pyrrhus'la barışı bozdum, sen utanmazca kullanasın diye mi ben kente su getirttim, hiç bir şeyin olmayan erkeklerle yanyana gezip tozman için mi yol yaptır-dım.

XV. 35 Sayın Yargıçlar, ben böyle oturaklı bir kişiyi sahneye koydum, ya gene bu Appius birden dönüp o bilinen 'censor' ağırbaşlılığıyla Caelius'u suçlamaya girişir diye korkmaz mıyım sanki? Buna daha sonra döneceğim, yargıçlar, en ağırbaşlı yargıçların önünde bile, Marcus Caelius'un temiz bir yaşamı olduğunu gösterebilirim kanısındayım. Sana gelince, bayan (çünkü seninle hiç kimseyi araya sokmadan, ben kendim konuşuyorum) yaptıklarımı, söylediklerini, suç atmalarını, kurduğun düzenleri, bildirmelerini kanıtlamak düşüncesindeysen, böylesine içli-dışlı, her gün bir arada olmanın, sıkı ilişki kurmanın hesabını vermen ve açıklamalarda bulunman gereklidir. Suçlayıcılar çapkınlık, aşk, koca aldatma, Baiae, kumsal, şölen, eğlenceli toplantı, çalıp söyleme, kayıkla gezinti sözcüklerini dillerinden düşürmüyorlar, bir de senin isteğin dışında hiç bir şey söylemediklerini belirtiyorlar. Sen bunların bilmem nasıl dengesiz ve düşüncesiz bir kafayla forum'a getirilmesini ve yargılanmasını istediğine göre, ya ortadan kaldırman ve yalan yanlış şeyler olduğunu göstermen gerekir ya da ne suçlamana ne de tanıklığına zerrece inanılmaması gerektiğini ağzınla söylemen. 36 Yok, benim daha ince bir dil kullanmamı istiyorsan, şöyle diyeceğim; o sert, kaba saba denilebilecek yaşlıyı buradan uzaklaştıracağım; şu seninkilerden birini, hem de bu konuda çok anlayışlı, seni çok seven ve bilmem ne türlü bir ürküklükle, sanırım, gereksiz korku duyduğu kimi geceler büyük bacısıyla

yatan yavrucuğu, senin küçük erkek kardeşini seçeceğim. Seninle şöyle konuştuğunu düşün: "Bu ne gürültü, bu ne çılgınlık bu seninki, ablacığım? Ne diye küçücük bir şeyi gözünde büyütüyorsun? Komşu delikanlıya baktım; onun güzelliği, boyu, bosu, yüzü, gözleri gönlünü çeldi, onu daha sık görmek istedin; ara sıra aynı bahçelerde bulundun onunla; tutumlu ve sıkı bir babanın oğlu olan o çocuğu kendi olanaklarıyla kendine bağlamak istiyorsan, soylu kadın, başaramazsın; dik kafalı, burnu havada, ters bir genç, verdiğin armağanları umursadığı yok; başka kapıyı çal. Tiber ırmağı kıyısında, hem de bütün gençliğin yüzmeye geldiği yerde özene bezene düzenlediğin bahçelerin var; seçimini buradan, her gün önüne çıkanlardan yapmalısın. Seni her gören birinin üstüne düşmek neye?

XVI. 37 Şimdi sıra sana geldi, Caelius, ben baba yetkesi ve ağırbaşlılığını üstleniyorum. Ne var ki, nasıl bir baba seçeceğimi bilemiyorum, acaba Caecilius'un ki gibi, "işte şimdi içerim kaynıyor, şimdi yürüdüğüm öfkeyle kabarıyor" diyen sert ve kaba birini mi, ya da "zavallıcana kıyan" diyeni mi? Acımasız, duygusuz babalar bunlar.

"Ben mi bir şey söyleyeyim? bir şey isteyeyim?
Ne istersem boş, senin uygunsuz ilişkilerin yüzünden."

Böyle bir baba dayanılması güç şeyler söylerdi:
"Ne diye komşu taşındın yosmaya?
neden kapıldın onun bilinen albenilerine?
neden tanış-biliş oldun bizden olmayan bir kadınla?
Saç, savur, ne yapayım?
Sıkıntı çekersen, acısı senin
yeter bana elimde kalan,
gerideki günlerimi tatlı tatlı geçirmek için.

38 Tutun ki, Caelius hırçın ve katı yaşhya kendisinin hiç bir tutkunun dürtüsüyle yoldan çıkmamış olduğu karşılığını verdi. Kanıtı ne bunun? Hiç para harcamamış, hiç para yitirmemiş, hiç borç almamış. Ne var ki, bir söylentidir çıktı. Bundan, özellikle böylesine dedikoducu yurttaşların dilinden nasıl kurtulabilir? Bu kadının özbeöz erkek kardeşi yakınlarının sözünden kurtulamamışken, komşunun adı çıktığında niye şaşıyorsun?

Kapıları kırdı, onarılacak,
giysiyi yırttı, yenilenecek,

diye düşünen hoşgörülü ve yumuşak bir babası olunca, Caelius'un davası ağızdan ağıza yayıldı. Gerçekte kendini savunmak onun için işten değildi. Artık şu kadına bir şey söylemiyorum; önüne gelenle düşüp kal-kan, her zaman elinin altında bir dostu olan, bahçelerine, evine, Baiae'ye herkesin kurdunu dökmek için gide gele yol ettiği, bir de delikanlıları besleyen, babasının, atasının biriktirdiklerini kendi harcamalarıyla silip süpüren şu kadımdan başkası olsaydı, neyse; dul bir kadın olarak dile-diğince, çapkın bir kadın olarak yırtıkça, varlıklı bir kadın olarak har vurup harman savururcasına, istekli bir kadın olarak yosmalara yaraşır biçimde yaşasaydı, bir adam bu kadını daha bir açık açık esenlemiş olsa, ben ona karısını aldatmış gözüyle bakardım.

KAYNAKLAR:

Cicéron, Discours (Pour Sestius, Contre Vatinius, Pour Célius, Sur les Provinces consulaires), texte revu et traduit avec introduction et notes par Henri Bornecque, Librairie Garnier Frères, s.199-202.

Cicéron, Discours (Pour Célius, Sur les Provinces consulaires, Pour Balbus), texte établi et traduit par Jean Cousin, Les Belles Lettres, Paris, 1969, s. 9-146.

Catulle, Poésies, texte établi et traduit par Georges Lafaye, Les Belles Lettres, Paris, 1932, s. 127

Jean Bayet, Littérature latine, Librairie Armand Colin, Paris, 1965, s. 120-36.

Jules Humbert, Histoire illustrée de la littérature latine, Henri Didier, Paris, s. 101-40.

H.J.Rose, A. Handbook of Latin Literature, London, 1967, s. 120-155.

KEŞLİK STELİ

VURAL SEZER

Niğde İli, Bor İlçesi, Altunhisar Bucağı, Keşlik köyü'nün Bayındır yaylasında bulunmuş olan bu stel 1962 senesinde Niğde müzesi adına satın alınmıştır.

Eserin bulunduğu yerde yapılan araştırmada, arazinin siyah bazalt taşlarla kaplı olduğu ve Helenistik, Roma, Bizans devri iskân kalıntılarının varlığı tesbit edilmiştir.

Keşlik köyünden itibaren yayla yolu, eserin buluntu yeri olan Bayındır yayla mevkiine kadar 28 km. tutmaktadır.

Stel, Şek. 1'de gösterilen krokideki evlerin 1 km. doğusunda okla işaretlenen yerdeki kuru dere yatağında bulunmuştur. Yukarıdan, taş bloklarının bulunduğu yerden, aşağıya düşmüş olması muhtemeldir.

Stel, müzede, altına çimento ve briket karışımı çift basamaklı bir kaide üzerine oturtulmuştur (Lev. I. 1).

Müzedeki bu sunî kaideyi stelin altından kırdırduğumuzda kaide çıkıntısı ortaya çıktı (Lev II, 1).

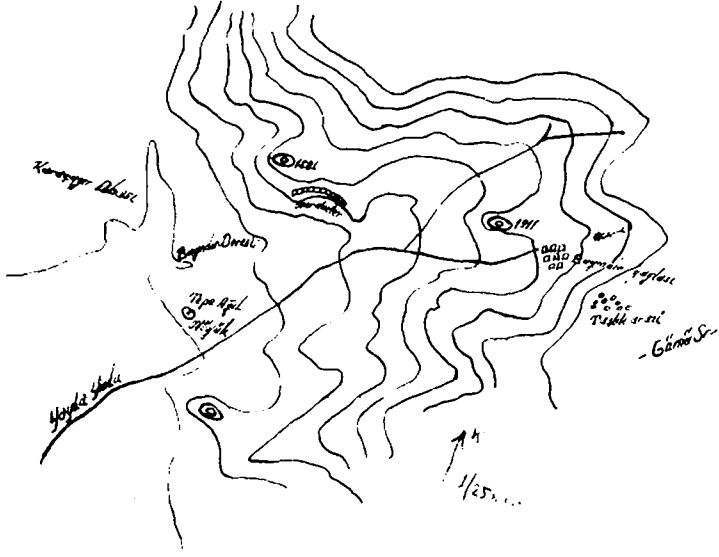
Arazi çok taşlık olduğundan bugün için eserin orijinal kaide yatağını tesbit etmek, dolayısıyla müzeye mal etmek mümkün olamamıştır.

Niğde Müzesinde, 51 Envanter no. da kayıtlı ve I no.lu odamızda teşhirde bulunan stelin:

Çıkıntısıyla birlikte boyu	: 145 cm.
Alt genişliği	: 68 cm.
Üst genişliği	: 42 cm.
Yan genişliği	: 27 cm.
Kaide çıkıntısı yükseklik	: 14 cm.
Kaide çıkıntısı genişlik	: 42 cm.
Kaide çıkıntısı yan genişlik	: 20 cm. dir.

Stel siyah bazalttan yapılmıştır. Kabartmanın taşın genişliğinde işlenişi, yukarıya doğru daralması, kalınlığın aşağıdan yukarıya aynı oluşu ve alta bulunan kaide çıkıntısı eserin bir stel olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Kabartmanın baş ve ayakları profilden, vücudu cepheden işlenmiştir.

Şek. 1

Sivri serpuşunda, dördü önde, dördü arkada sekiz boynuzu vardır. Gözleri badem şeklinde, iri burunlu, dikdörtgen sakallı ve saçları arkada, omuz hizasında topuz şeklinde toplanmıştır.

Üzerindeki giysiye gelince: Kolları dirsek hizasında, etekler diz kapakları üzerinde, etek uçları yukarı doğru kıvrık olarak işlenmiştir. Ayaklarında uçları kalkık tipik Hitit ayakkabıları vardır. Kabartmada sağ el, aşağıdan yukarıya doğru çıkan kutsal asma çubuğunu tutmakta ve kol, bel hizasından göğüse doğru hafifçe kalkmaktadır. Elinden ve belinden üzüm salkımları sarmaktadır.

Sol kol ileri ve hafifçe yukarıya kalkık vaziyette, elinde sapları aşağıya ayak hizasına kadar uzanan başak demeti tutmaktadır.

Stelin yan ve arka kısmı kitabe için düzeltilip hazırlanmış, fakat tamamlanmadan bırakılmıştır.

Stel, İvriz ve Ambarderesi'ndeki kabartmanın üslubundan farksızdır. Çok kuvvetli Asur etkisinde işlenmiş bir Geç-Hitit çağı anıttır.

Keşlik stelinin de Tuvana Krah Warpalawaş tarafından diktirilmiş olabileceğini düşünüyoruz.

Keşlik - Bayındır steli de erişilmesi güç, tabiattan müstahkem dağlar üzerinde kurulmuş bir dağ şehrinin bulunduğu yere dikilmiş olmalıdır. Bu çevre ve kabartma üzerindeki incelemelerimizi sürdürüyoruz. İleride, ayrıca, bütün detayları ile yeniden yayınlayacağız.

GÖKBEZ KAYA KABARTMASI

EROL FAYDALI

Gökbez Köyü, Niğde İli, Bor İlçesinin Kemerhisar bucağı sınırları içindedir. Niğde-Adana yolu üzerinde, Niğde'ye 40 km. mesafededir. Yolun son 10 kilometresi stabilize köy yoludur. Gökbez köy ayırımı anayolun Bahçeli çıkışındaki benzin istasyonuna varmadan yolun solundadır. Köy yolunun son 2-3 kilometrelik kısmı dağ yoludur. Gökbez, güneye doğru uzanan hoşgazin sağ yamacına kurulmuş, küçük bir dağ köyüdür.

Kabartma, Bahçeli Kasabası'ndan Ali Sürmeli'nin 6.4.1976 tarihli ihbarı sonucu ortaya çıkarılmıştır. İhbar üzerine hemen adı geçen yere gidilmiş ve kabartmanın üzeri hatıl ve çalılarla örtülmüş, yatık ve arkadaki ana kayadan kopması muhtemel, aşağı yukarı 10-11 ton ağırlığındaki bir kaya blokunun üzerinde olduğu görülmüştür. Kayanın düz ve yatık yüzü dışarıda kalmak üzere, arsa sahibi Şükrü Sayın tarafından üzeri ve etrafı kapatılarak kiler olarak kullanıldığı ve üzerinin de yer yer sıvayla kaplandığı görülmüştür. İlk iş olarak sıvalar temizlenmiş, kayayı kaplayan hatıl ve çalılar kaldırılmış, kabartma temizlenmiştir (Lev.I, 1).

Temizleme sonucu, kabartmanın fırtına tanrısı Teşup'u temsil ettiği görüldü. Kabartma, bölgede "cingi taş" denilen kaya üzerine, alçak kabartma olarak, tasvir edilmiştir. Kabartma üstündeki çalışmalarımızı sürdüreceğiz ve incelemeye uygun fotoğraflarını yeniden yayımlayacağız. Burada kabartmayı haber vermekle yetiniyoruz.

Kaya blokunun yüksekliği	: 2.40 m.
" " genişliği	: 3.00 m.
Kabartma alanının yüksekliği	: 2.00 m.
" " genişliği	: 2.00 m.

Kabartma sahası kare şeklindedir. Kabartmanın yüksekliği 3-5 cm. arasında değişmektedir.

Tanrı, sola yürür durumda tasvir edilmiştir. Serpuşu pouponlu, yuvarlak olup, boynuzları seçilememektedir. Dengeli olarak yukarıya kaldırdığı kollarından sol elinde şimşek demeti, sağ elinde harp baltası

tutmaktadır. Başı, ayakları profilden, göğsü cepheden gösterilmiştir, ayağında ucu kıvrık olmayan, çarık bulunmaktadır. Çok aşınmış burnu, gözleri iridir. Diz kapaklarına kadar inen kemerli elbisesi düz etekli, yakasız, kısa kolludur. Saçakları belli değildir. Yuvarlak omuzlu, omuzlarına kadar inen top halindeki saç ve uzun sakalları düz olarak işlenmiştir. Kabartmanın sol alt tarafında, sol bacağın hemen yanından başlayan ve üzerinde dört üzüm salkımı bulunan asma dalı tasviri yer almaktadır. Kaya blokunun sağ köşesinde tanrı ideogramı olması muhtemel bir işaret vardır (Lev. II, 1, 2).

İlk inceleme bize kabartmanın bitirilmeden bırakılmış izlenimini verdi. Boynuzların belirtilmemiş olması, saç ve sakalın tasvir tarzı, şimşek demetinin ve tanrı işareti olması muhtemel işaretin tamamlanmadan bırakılması görüşümüzü doğrulamaktadır.

Yarım bırakılmış durumdaki Gökbez kaya kabartması "Warpa-lavaş ailesi" olarak tanımlayabileceğimiz kabartmalar grubunun bir örneği ve onların çağdaşı olmalıdır.

1

2

Board of the Institute

PROF. DR. TAHSİN ÖZGÜÇ (Director)

PROF. DR. NİMET ÖZGÜÇ

PROF. DR. GÖNÜL ÖNEY

DOÇ. DR. RÜÇHAN ARIK

DOÇ. DR. ÜMİT SERDAROĞLU